

Nr 305.

Av herr **Hage**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av ytterligare åtgärder för ett bättre ordnande av bostadstillgången inom vissa samhällen.

Vid 1918 års lagtima riksdag väcktes tvänne motioner, syftande till åstadkommande av en förbättring i de rent olidliga bostadsförhållandena, särskilt trångboddheten och bostadsbristen, som existeraa i en hel del samhällen. Dessa missförhållanden torde komma att kvarstå en längre tid framåt som ett bestående socialt ont, även sedan livsmedelsbristen och andra olägenheter under kristiden upphört.

I motion nr 129 i första kammaren av herr *Fredr. Ström* och nr 277 i andra kammaren av undertecknad *Hage*, begärdes nämligen en utredning om möjligheten och lämpligheten av att åstadkomma *dels* bostadsransonering, d. v. s. tvångsvis uppdelna stora bostadsvåningar (lyxvåningar) i flere bostäder för att öka bostadstillgången, *dels* skatt på innehavare av större lägenheter. Påläggandet av en sådan skatt skulle kunna — framhölls i motionen — i vissa fall verka på sådant sätt, att den beskattade fann sig föranlåten inskränka sitt rumsinnehav. I andra fall åter skulle kanske en sådan konsekvens ej följa, men skulle då, om en någorlunda hög skatt pålades, som steg med skarp progression uppåt vid innehav av mycket stora bostäder, innehavare av sådana bostäder tvingas att genom inbetalningar bidra till skapandet av kapital, som kunde användas för förminskandet av den trångboddhet, som de själva i viss mån äro orsak till.

Med hänvisning härtill påyrkades en utredning om möjligheterna att kunna på ovan antydda vägar åstadkomma ett bättre ordnande av bostadstillgången inom sådana samhällen, där sådana åtgärder kunde vara behövliga.

Motionen avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen — i andra kammaren dock mot en stark minoritet av 64 röster. Men under debatten uttalade sig utom motionären även två andra talare för saken och påtalade det förhållandet, att å ena sidan innehavare av 10—15 à 20 rum lämnas

orubbade i sitt bostadsinnehav, under det att å andra sidan man packar in fattiga familjer i samlingssalar, 10 à 20 familjer i samma sal.

Samtalsvis har jag sedermera förnummit, att det finnes en mycket utbredd uppfattning bland riksdagens medlemmar om att något effektivt måste göras för att råda bot på de missförhållanden, som existera på detta område och att det ej är antagligt, att man kan komma fram till tillfredsställande förhållanden på detta område endast genom husbygge. Det antages nämligen mycket allmänt, att det ej kommer — även om kommun och stat understödja byggnadsverksamheten — att inom de närmaste åren byggas så många nya bostäder, att det blir tillräckligt, utan att man även måste tillgripa som ett subsidiärt botemedel åtgärder för erhållande av ett bättre utnyttjande av redan befintliga bostäder. Som sådana subsidiära botemedel kan då pekas på: bostadsransonering, skatt på stora bostäder, inredande av vindsvåningar, där detta kan anses lämpligt, i vilket fall eventuellt ändringar i byggnadsstadga kunna finnas nödvändigt, m. m.

Att sådana tankar tagit fast form på många håll är mig bekant. En högertidning har t. o. m. vid något tillfälle framfört frågan om bostadsransonering såsom något tänkbart under en svår situation och i samma riktning har också en framställning lagts, som lär ha inlämnats till Kungl. Maj:t från enskilt håll. Själv har jag fått mig tillsänt ett utkast i frågan från ett samhälle, där för närvarande mycket svår bostadsbrist råder. Nämnda utkast meddelas härmed såsom något att utgå från vid debatterandet av frågan. Givetvis kan i nämnda utkast finnas vissa förslag, som kunna komma att vid en närmare granskning visa sig olämpliga, men grundtanken synes tilltalande och användbar.

Utkastet refereras härmed:

”Åtgärder för bostadsbristens avhjälpande.

Det torde vara allmänt bekant, att särskilt i storstäderna men även i en del mindre samhällen stor bostadsbrist råder, förorsakande icke allenast stort obehag och bekymmer för samhällets fattigare befolkning utan även stor skada å arbetarnes och deras uppväxande barns hälsa. Fattiga arbetarefamiljer om 7 à 8 personer, ja, stundom ännu flera, få inpacka sig i små osunda kyffen, såsom mörka och dystra källare, kalla och dragiga vindrum, olämpliga uthuskammare etc., vilka äro särdeles små och osunda, mitt under det att rika och förmögna slå under sig hela våningar av prima beskaffenhet på 8 à 10 rum eller flera, ja, stundom hela hus. Detta synes mig vara en social orättvisa av sådan för hela landet viktig beskaffenhet, att en rätttidig människa icke kan med förbigående tåla detta. Den fattige är ju

människa lika väl som den rike, den fattige arbetarens och hans uppväxande barns hälsa är ju lika dyrbar och värd att väl omvårdas lika väl som den rikes, och vid sådant förhållande, bör den rike icke få utan vidare slå under sig en obegränsat stor lägenhet till förfång för den fattige. Stundom händer också, att en del godsägare m. fl. på landet ledsnat vid lantlivet, flytta in till storstaden och hyra sig där en stor lägenhet till förfång för fattiga arbetare utan att göra samhället eller landet någon avsevärd nytta med sitt inflyttande. Där gör den ingenting, lever endast på sina pengar, vilka han dock i regel har så hemligt placerade, att han icke ens skattar tillräckligt för desamma till stat och kommun. Mot allt detta synes mig böra rådas bot på lagstiftningens väg. Det synes mig rättvist, att det skulle vara lagföreskrivet, att i stad, köping eller annat tätt befolkat samhälle, varest bostadsbrist råder, borde ingen få för sitt privata bruk sitta med större lägenhet än högst 3 rum och kök plus förstuga (gång), tambur, behövliga skrubbar, torkvind och uthus. Vill någon sitta med större lägenhet skall detta icke förnekas honom, men i sådant fall skall han vara skyldig att betala »bekvämlighetsskatt» på t. ex. 100 kronor pr rum och år för de rum han har över 3. Detta kan man icke säga gör något vidare intrång på den personliga friheten, ty har en människa råd att sitta med onaturligt stor lägenhet, så har hon också råd att betala bekvämlighetsskatt därför.

Vill den, som håller övertaliga rum, hellre bygga ett nytt bostadshus med minst en halv gång så många rum, som han har övertaliga, och mot skälig hyra uthyra desamma hellre än att betala lyxskatt, så skall detta honom tillåtas.

Denna skatt skall gå varken till stat eller kommun i egentlig mening, utan till en särskild kassa inom samhället, en »kassa för bostadsbristens avhjälpande». Denna kassa bör stå under förvaltning av en särskild nämnd, »bostadsnämnden», vilken skall så långt de influtna medlen förslå, använda desamma till att inom samhället åt samhället uppföra lämpliga och sunda bostadshus, att för skälig hyra upplåtas till lämpliga bostäder åt samhällets bostadslösa arbetare.

Nämnden, som är tillräcklig på 5 personer, skall vidare vara skyldig att hålla bostadsinspektioner för övervakande av bostadsförhållandena och i övrigt fullgöra vad i lagen härom föreskrives.

Lagen bör vidare stadga, att person, som vill inflytta från landet, skall, då han icke är direkt behövlig inom samhället, såsom dess tjänsteman eller dyl. eller såsom arbetare vid någon inom samhället förefintlig industri, icke få hyra sig bostad för längre tid än högst 1 år. Under denna tid skall han vara skyldig att låta nybygga sig hus. Försummar han det skall han vara skyldig att för alla sina rum (inget undantaget) erlægga bekväm-

lighetsskatt. Undantag från dessa rums antal bör givetvis äga rum, om lägenhetsinnehavaren har särdeles stor familj eller stor sjuklighet inom familjen, i vilka fall han får skattefritt öka sin lägenhets storlek med 1 eller högst 2 rum. Likaså om lägenheten är så beskaffad att 1 eller 2 rum icke lämpligen kunna avskiljas och inredas till särskild lägenhet, men i så fall skall han vara skyldig att, om så äskas, uthyra de övertaliga rummen till bostad för ogifta personer, som vilja hava endast 1 rum utan kök. Undantag bör även råda, då del av lägenheten skall utgöra hotell, pensionat, rum för resande, affärslokal, kontor eller annan liknande behöflig och för rörelse eller annan orsak samhällsnyttig inrättning.

Har någon stor lägenhet och uppger, att vissa rum äro obeboeliga till följd av dålig ombonad eller annan liknande orsak, och fördenskuil olämpliga att uthyras, skall kommittén undersöka saken och förelägga ägaren att inom lämplig tid låta reparera lägenheten i överensstämmelse med författningens plan, om det utan alltför stor ekonomisk uppoffring och förlust kan göras. Visar han sig därvid vara ekonomiskt urständsat skall han äga rätt att mot skälig ränta av »bostadskassan» få låna medel därtill mot lämplig säkerhet.

Bostadskommittén skall vidare tillse, att fastigheters uppjobbande till oskäliga prisvärden och hyrornas oskäliga stegring förhindras, utan skall kommittén undersöka och pröva fastighetens skäliga värde, kostnaden för dess underhåll och beskattning och med ledning därav bestämma skäliga hyrespris för fastighetens lägenheter, så att oskälig hyresvinst icke får äga rum.

I varje län eller inom varje landstingsområde skall finnas en av stat och landsting avlönad bostadsinspektör, vilken åligger att genom resor etc. göra sig noga underrättad om bostadsförhållanden inom länet. Han skall ock hålla uppsikt över, att bostadskommittén å varje plats författningesenligt och opartiskt fullgör de åligganden den enligt författningen åligger, för vilket ändamål han äger granska kommitténs protokoll, beslut och räkenskaper. Finner han något mot deras åtgärd att anmärka, bör han tillhålla kommittén detta, och tager den därav icke rättelse, skall han anmäla detta för socialstyrelsen, som förordnar om åtgärd mot nämnden.

Så snart bostadsbrist yppar sig i ett samhälle skall en var äga rätt till inspektören göra framställning att lagen skall för samhället tillämpas. Inspektören skall därefter skyndsamt verkställa utredning i saken och insända utredningsakten till Kungl. Maj:t, som därefter äger förordna om lagen skall för samhället tillämpas eller icke.

Har kommittén vägrat att upptaga av hyresvärd eller hyresgäst eller myndighet gjord framställning i någon bostadssak, eller är någon, vilken saken angår, med kommitténs beslut i någon viss fråga missnöjd, skall han

äga rätt att däröver anföra besvär hos inspektören, som därefter giver sitt uttalande, mot vilken talan må fullföljas hos t. ex. regeringsrätten.

Är lagen på något ställe i tillämpning och visar det sig, att åtgärden gjort att bostadsbristen upphört, äger bostadskommittén att hos inspektören göra ansökan att lagen måtte tills vidare icke tillämpas inom samhället. Vid sådant fall åligger det inspektören att företaga undersökning och därefter insända redogörelse till Kungl. Maj:t, som vidare förordnar.

Ett sådant lagförslag skulle nog verka gott och skulle enligt min mening verka såsom en god regulator på systemet om hållande av lyxrum och till stor nytta för bostadsbristens avhjälpande.»

Så långt yttrandet i frågan från nämnda samhälle. Nu har det emellertid sagts, att den s. k. bostadskommisionen nu till slut slutfört sitt uppdrag efter sju års arbete. Men något förslag syftande till ett effektivt ändrande av missförhållandena på bostadsmarknaden har ej ännu hörts av från regeringens sida eller från något annat håll. Visserligen har, enligt tidningspressen, en kommitté under herr Jakob Petterssons ordförandeskap framkommit med tanken, att man skulle genom att lägga skatt på hyrorna i samband med tillåtelse till en stegring av dessa, uttaga medel för användande till ökad byggnadsverksamhet. Men att sådant reaktionärt förslag, syftande till en indirekt beskattning även av de allra fattigaste hyresgästerna, må man hoppas kommer att resolut avvisas åtminstone i den form, i vilken förslaget nu synes föreligga.

Under sådana förhållanden tillåter jag mig härmed upprepa min motion med yrkande om en skyndsam utredning om de åtgärder, som anses böra vidtagas för att åstadkomma bättre förhållanden på bostadsfrågans område. Som sådana åtgärder kunna ifrågasättas:

- 1) ökat statsanslag (jämte bidrag från kommun) till bostadsbygge, ävensom ökat statsanslag för byggande av bostäder till statstjänare samt understöd till sådana statstjänares byggande av egna bostäder genom kooperativ verksamhet eller på annat sätt,
- 2) statsanslag (jämte bidrag från kommun) för inredande av vindar till lägenheter, eventuellt i samband med lagändringar, som borttaga möjligen befintliga hinder i byggnadsstadga mot sådana anordningar,
- 3) statsanslag eller andra åtgärder för förbilligande av byggnadsmateriel,
- 4) billiga lånevillkor och lättare lånemöjligheter vid egnahemsbygge (åstad-

kommande av möjlighet för egnahemsbyggare att erhålla lån ur egnahemsfonden även för egnahemsbygge inom stads planlagda område),

- 5) bostadsransonering,
- 6) skatt å större våningar,
- 7) åläggande för större arbetsgivare att hålla arbetare med bostad, där detta anses lämpligt.

En plan bör alltså utarbetas rörande huruvida och i vilken utsträckning man bör gå fram på dessa olika vägar för att råda bot på det onda.

Med hänvisning till ovanstående och till de motioner som av under-tecknad Hage väckts vid 1917 och 1918 års riksdagar samt till de anfö-randen, som jag därvid hållit i Andra kammaren samt under betoning av att även andra vägar möjligen kunna tänkas för uppnående av målet, ävensom att de små åtgärder, som staten hittills vidtagit för bostadsbristens avhjälpande äro allt för otillräckliga, hemställes alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt ytterligare åtgärder kunna och böra vidtagas för att söka åstadkomma ett bättre ordnande av bostadstillgången inom de samhällen, där sådana åtgärder äro behövlige, samt för riksdagen fram-lägga det resultat, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm de 31 januari 1919.

Ernst Hage.
